

Oświadczenie w sprawie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów w pełni popiera krytyczne stanowisko muzealników-archeologów w sprawie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami <https://www.snap.org.pl/muzealnicy-o-nowelizacji/>, który jest właśnie procedowany w Sejmie (Druk nr 3383 - <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/9FB134537D0A14B8C12589D0005451CE/%24File/3383.pdf>).

Celem projektu jest umożliwienie prowadzenia poszukiwań zabytków archeologicznych przez amatorów bez wymaganego dotychczas pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Zabytki archeologiczne w Polsce, podobnie jak w innych krajach europejskich, objęte są szczególną ochroną państwa i stanowią jego własność. Stanowią bowiem wyjątkowe źródło do poznania przeszłości – w pełni obiektywne, ale jednocześnie nieme. Odczytanie przekazu, które niosą, wymaga specjalistycznego sposobu ich pozyskania, dokumentującego nie tyle sam zabytek (ruchomy zabytek archeologiczny), co kontekst, w którym występuje (nieruchomy zabytek archeologiczny). Tak samo jak w dziedzinie historii rozumienie zdarzeń z przeszłości wymaga znajomości kontekstu, czyli ówczesnych uwarunkowań politycznych, społecznych czy kulturowych, tak pozyskanie wiedzy z zabytku archeologicznego wymaga odczytania jego kontekstu stratygraficznego, możliwego do uchwycenia tylko w toku archeologicznych badań wykopaliskowych. Amatorskie poszukiwania z użyciem wykrywacza metali bezpowrotnie niweczą tę możliwość.

W ostatnich latach źródła archeologiczne pozyskane w wyniku profesjonalnych badań naukowych umożliwiły pozyskanie bezcennych informacji nie tylko z dawnej, ale też niedawnej historii ziem Polski. Wystarczy wspomnieć o opartej w dużej mierze o źródła archeologiczne wystawie stałej w Muzeum i Miejscu Pamięci w Sobiborze, czy aktualnie prowadzonych pracach wykopaliskowych przez Muzeum Getta Warszawskiego. Badania te, odpowiednio dokumentujące kontekst pozyskanych zabytków, dostarczają danych, które potwierdzają bądź uzupełniają naszą wiedzę o przeszłości. A w przypadku epok, dla których brak jest źródeł pisanych, są ich jedynym świadectwem.

Podstawowa zasada w ochronie zabytków archeologicznych, podobnie jak w innych dziedzinach brzmi: „nie szkodzić”. W odniesieniu do archeologii oznacza to, że zabytki archeologiczne należy chronić przede wszystkim w ziemi, a ich pozyskiwanie powinno być ograniczone do sytuacji niezbędnych, gdy teren, na którym występują, i tak ulegnie dewastacji, np. w wyniku prowadzonej inwestycji. Poza tym przyjmuje się, że rozwój technologii nieinwazyjnych jest tak szybki, że pozwala na uzyskanie coraz większej liczby informacji naukowych, które przy zastosowaniu tradycyjnych metod, takich jak kopanie, zostaną bezpowrotnie utracone. Mam nadzieję, że tak się jednak nie stanie.

dr Paulina Florjanowicz

Dyrektor Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

Archeolog